

KABDEBÓ LÓRÁNT

„És történelme van a meséknek”

MONOSZLÓY DEZSŐ POÉTIKÁJA

Az ember helyének kirajzolása egy huszadik századi költő tudatában: ekként foglalhatom össze azt a költői vershelyzetet, amely számomra leginkább jellemezheti Monoszlóy Dezső munkásságát. Legújabb válogatott kötetének* olvasását akár előlről kezdem, akár a végéről, vagy ha olvasás közben ide-oda cikázom: az egyik legtudatosabban alkotó költő pályaképe rajzolódik ki előlem. És ez nemcsak egy jelenbeli horizontról történő válogatás tudatosító szuggesztíójának eredménye. Mellé teszem – ellenpróbaként – az évtizedek során megjelentetett köteteket is: az így adódó teljesség sem rajzoltatja át a pályaképet. Visszamenőleg hitelesítik a válogatás sugalmait. És arról győzhetnek meg, hogy a válogatás valóban következetes és szintet tartóan kitűnő.

Monoszlóy abban a percben lép költőként a huszadik századba, amikor a kor meghatározó költőszemélyiségei éppen kiesnek belőle. Akkor, amikor az egyszer történt mindig megtörténhetővé válik. A vésznek egyik arca éppen felmutatja másik arcát is. Amikor kiderül: nincsen menedék, minden elkötelezettség magával hozza a maga poklait. A túlélés nem nyújthat esélyt, csak újabb rémségeket nyithat meg újra. Olvasom az 1944-es *Gombostűk háborújából*:

*A holnap jön, a holnapra várni nem kell.
Komolyan csak a bátrak félnek.
A nyomornak is van száz színe.
És történelme van a meséknek.*

(Mozaik)

És az 1997-es *Mozaik* című gyűjteményben egy huszadik századi élet tapasztalatával megfelelően a valahai kihívásra: az ifjan még csak hetykén hangoztatott felvállalást az „egész valómmal” szótlanság elfogadott bölcsességgel ismételve meg. Az összeomlást elfogadó-ellenpontosító József Attila-i testbeszédet átvéve, túl a szavakon, gesztussá rögzült mozdulattá szervíti a számára adódó magatartás-képletet:

*Ha szóvá válna létezésem
egész testemmel integetnék
értem
nem értem
akár a fák
ahogy lélegzik az erdő
virág hajlik*

* *Magam vagyok Kelet s Nyugat*. Válogatott versek. Méry Ratio. 2001. A tanulmány verseit ennek a kötetnek, illetőleg a *Caligula-Bár*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1990. és a *Vasárnap illata*, AB-ART, Bratislava, 2000. kötetek alapján közlöm.

*lebben a kendő
a kimondhatatlant
a mozdulat mutatná*

(Szótlanul)

Valahogy ez a – személyes sorsában olyannyira kalandos életrajzra kényszerülő – magánember költészetében (és általánosabban: poétikájában) egy nagyvonalú lemondó gesztussal tolja minduntalan a múltba a cselekményes hősiességet, a romantikusan megmintázható cselekedeteket, a mindenfajta kiállást, elkötelezettséget. Ami hangsúlyos ebben a költészetben: ez az „egész testemmel integetés”, az egyetlen meghatározó gesztus, amely minden történelmet már mint megtörténtet néz még megtörténe folyamatában is, így emelve át a versalkotás pillanatába is. A szenvedő, aki azzal viaszgalja magát a kízókamrában: ez már megtörtént, én most már csak egy történelem legendáját élem újra. Változtatni nem tudok, a fontos az, hogy szépen ismétéljem meg saját megtörtént pillanatomat. Emelt fővel akar távozni abból a századból, és ez számára az ön maga nézőjévé válással képzelhető el. Gyerekjáték, legenda, szertartás, kízókamra, szerelmi hevület: minden ön maga ismétlése. Megváltoztathatatlan ismétlése. Az aktivitás feleslegessége. A belealkalmazkodás szükségszerűsége. Yeats és József Attila búcsúztak éppen előtte ezzel a „tragic joy”-jal. Ami utána marad: akár számára is? Az üresség, az unalom, amely kihívja a gyermeki dalokat, az ironikus helyzetképeket, a mélységből feltörő sóhajokat. A szertartást, amely egyszerre az *üresség* kiméráival telített, és a túléltség bölcs számvetésével robbantó hatású. T. S. Eliot *The Hollow Men* ismételő technikája és Vas István félve kimondott hősiessége egymásra montírozva akkor, amikor a költő még nem ismerhette ezeket a párhuzamokat. Az egyiket, mert még nem ért szövege idáig, a másikat, mert még nem vált szöveggé ekkor. 1944-ben. A kritika Weöres Sándorhoz – a tragikus derű szertartásához – köti ezt a kezdetet.

A kezdet és a vég között a fénykor: nemcsak a jövő nem mutat változást, de a múlt is csak a torzság sorozata: előre-hátra ugyanaz: üresség. Yeats fogalmazta meg a század esélyeként ezt az esélytelenséget:

*mérlegeltem, mi volt s mi lesz,
és úgy láttam, mindegy, mi vár:
egyensúlyban tartja üres
életem az üres halál.*

A század első felének sejtelmére így felel meg immár a század tapasztalatainak „teljességében” Monoszlóy költészete. A férfi fénykorában (1967-ben, egy látszólagos történelmi felszabadulásban), kimondja válaszul a diákkori latin memoriterre („Aurea prima sata est aetas”) „De hisz soha nem volt aranykor”.

*Fintorogsz?
Folyton fintorogni kell
Faggasd ki kibodorított ízlésed ha éhes
Mi mindent falna fel
Soroljam?
Minek?
A gondolat anyagcserétlenül elég százlábú szörnyet hord szüntelen*

Ugyanekkor prózában (*A milliomos halála** című regényben) ezt írja:

„– Én nem azért vagyok olyan türelmes magához, mert Bálint jó volt hozzám, hanem azért, mert maga arra az alapvető szerencsétlenségre hasonlít, ami legközelebb van a tisztasághoz. Az ilyen embereknek van egy pillanatuk, de csak egyetlenegy, amikor fel akarnak mászni a cseresznyefára, de még a cseresznyékért se nyúlhatnak, az ág letörik. Én is ismertem egy ilyen lányt, Zsuzsának hívták, az is kitörte a fogát. Persze ő akkor még gyerekeket se szült, hiszen mondtam, hogy nem érte el a cseresznyéket, magának meg már nyolc leendő Rézkobakja van, mégis rá hasonlít.

– Hogy hasonlíthatnék rá? – tapogatta a tenyeremet a nyanya.

Ezt nem tudom megmagyarázni, talán azért, mert maga már annyira túl van mindenen, amennyire Zsuzsa az egész élet előtt állt. Talán ez köti össze magukat. Ebben a különbségben halhatatlanságot érzek. Maguk ketten már nem tudnak becsapni engem, Zsuzsa sem. Hiszen ő megfejti nekem a teheneket. Maga meg már senkinek nem akarja megfejti, hanem itt él velem szemben az egész életével és a langyos tenyerével, amellyel leendő Rézkobakjainak borogatja a begyulladt manduláit, és piszkos pelenkáit mossa, magát az élet annyi trágyával vette körül, hogy cseresznye nő a selypítő szájából, vagy virág vagy nem tudom micsoda... Maga előtt azt se szégyeltem, hogy bűdös vagyok.

Ez az utolsó vallomás úgy esett ki belőlem, mint egy rettenetes kellemetlen kavics, amely a lábujjam közé szorult.

Felszabaduló kezem irányába pillantottam, s dermedten láttam, hogy a nyanya helyett Tündérrózsza ül velem szemben. Eppen neki vallottam erről, de ő időt sem adott a mentegetőzésre.

– Örülök, hogy ezt elmondta. Kár, hogy ott a mólón nem beszélt erről. Akkor nekem kellett meghökkentenem magát. Pedig csak a saját undoromon akartam átlépni. Maga közben folyton virágokról fecsegett, de a virágoknak csak szára meg szirma van, azok nem vizelnek, azok...

– Hagyja abba, azonnal hagyja abba. Tündérrózsza nem beszélhet így.

– Na látja. Csak magának akartam segíteni. Hogy végre ne lásson Tündérrózsának, de magán nem lehet segíteni. Maga nem akart velem együtt megszegyenülni, nem akarta feloldani a szégyenemet, most meg gyáván a maga külön szégyenéről beszél, ahelyett, hogy azt emlegetné, ami bennünket összeköt.”

És mindez egy bányamélyben, a bányamolás előtti pillanatokban. Mint Yeats ír pilótája halálát előrelátva. A huszadik század reprezentatív poétikai helyzetét jelenthetik. Mindenki, minden pillanatban az életveszély helyzetében. És senki sem lehet önazonos: mindig mást kell mutatni kifelé és más életet lehet önmagában megszervezni. Ez pedig éppen azt jelentheti: veszélyes az olyan ember, aki önmagát egyetlen meghatározott képletként igyekszik feltüntetni. Mennyi korábbi modell, személyiség-képlet, ideológiai elkötelezettség, etikai indíttatású állásfoglalás vált hiteltelenné. Ezt bevallani: ehhez erkölcsi erő kell, – de poétikai határozottság is. Hány költő próbálta a maga poétikáját reprezentatív politikai, ideológiai, történelmi meghatározóvá felstilizálni, –

* *A milliomos halála*. Madách Könyv- és Lapkiadó, Pozsony, 1991. (Ez a kiadás tartalmazza a regény teljes szövegét)

a kánonból kihulló élő-halottak sora mutatja. Mások magamentsége szintén poétikát kínált, melyet oly kevéssé méltat utókora. József Attila *Eszmélete*, és Szabó Lőrinc állandóan önmagát feláldozó ítélkezése a példa, hogy a század poétikája reprezentatív példáit azok közül választja ki: akik felkínálják a hősiességgel szemben az önmaga esendőségének bevallását. Monoszlóy öfelőlük indul: mértéke éppen a megesett ember, akiről tudni lehet, hogy megvan a maga „szégyene”. Az ilyen emberben azután már lehet bízni, mert ő nem fog semmilyen „romantikus” szerepben tetszelegni (ha igen, hamar lelepleződik). Ha pedig az embert ilyen esendőnek lehet megrajzolni, akkor már megjelenhet a megbocsájtó-megítélő, elveszejtő-feloldozó gesztus, amellyel ezt a világot már át lehet tekinteni.

*A másokra tapadt bűnben van vigasz
mert fárasztó a jóságot szeretni
bármennyit adsz kevesli*

*szeplőtelenége horgony
bálvány testéből ereszti a láncot
hogy benned maradjon*

*akire szeplő hullt színesebb szeretni
százféle ilyenné képzelet igézhet
angyali ördögi s hasonlít olykor
a sobasem látott
leprás kezével Gauguin-festette képhez*

Nem az elfogadás szándékával veszi mindezt tudomásul Monoszlóy. Ereje mégis abban van, hogy *tudomásul veszi*: tud róla, amikor verset ír az emberről. Amikor maga kedvére való embert szándékozik megformálni. Ahonnan indulva a maga mértékét is megalkothatja. Micsoda szembesülés: a század helyzetének tudomásulvétele. Ha nem akarom: felvehetek hősi pózokat, vagy káromkodhatok, és ha az sem használ, füttyö-részhetek (Ady, Szabó Lőrinc). Hányan próbálták ki mindezt abban a huszadik században. Monoszlóy kikeresi a maga emberét, akivel nem kell szégyenkeznie, akit ha felmutat, rámondom: talán övé a főnyeremény. Számomra hiteles, amikor „komolyan csak a bátrak félnek”:

*Kuss víz
a tenger rá se rántott
viharos csúf pofájával
mint szörny kitért
szája
vicsorgott rendületlen*

*a parton ülő
rájött
nem ő az Isten
akkor találta ki
az imádságot*

És hiteles akkor is, amikor ennek a változó-esendő embernek a tudatát gondolja át. Aki tudatosítani meri önmagával önmaga változandóságát, és ezt a tudati-érzelmi állapotot össze is méri azzal a világgal, amelyre mindezzel reflektál. Egyként válik bizonytalanná önmaga (a mérték) és a külső világ (a megmért). Maga a viszonyítás válik ezáltal fontossá, amelyet ezentúl már „gyanakodva figyelhet”:

*Egyszer nagyon szeretett valakit
Később nem szerette
Aztán ismét nagyon szeretett valakit
De most már mindjárt azt gondolta
hátha ezt se fogja szeretni később
Akkor találta ki az arisztoteleszi hármas mondatot:
Minden madár repül
A fecske madár
Repül a fecske
Azt az újat még szerette egy ideig
de már gyanakodva figyelte a madarat*

És hiteles akkor is, amikor – hasonlóan „gyanakodva” – szépen elbúcsúztat valamit (eseményt, szerelmet, kapcsolatot, történetet), bölcs belátással, megítéléssel, legendává stilizálással:

*Most hogy a nagy kalandnak
alighanem gyors vége lesz
diadalkapuk nélkül
tántorogva
kétoldalt mogorva
árnyékoktól kísérve
s varjú se mondja kár a kár
turpis kacagásod
szívemben felcsilingel
mint ószláv legendák haván
ha trojka száll*

Történetet adott a meséknek egy életen át, mint ahogy még mindenkit megelőzve ki is mondta egy nagyon régi ántivilágban. Mert a költőknek az a dolguk, hogy mint bizonyos állatok, előre megsejtsék, jelezzék a földrengést – és esetleg megsejtsék, mi lesz a földrengés után az új kánon meghatározója. Ez pedig a legnehezebb. Sokan próbálkoznak vele, de keveseknek „jön be”. Monoszlóy ezen kevesek közé tartozik. A legszerencsésebbek közé. Talán – elkövetkezett – életrajza is predestinálta minderre? A kiobbantott üldözöttség, a sehovanemtartozás otthonkeresése. Mely olyannyira éppen a század második felének nagy alakjával, Esterházyval társíthatja.

De nemcsak kimondhatta, amiről azóta szól a mese, hanem maga poétikai gyakorlatában követhette is. A történelemmel szembesülő ember meséit gondolja végig költeményeiben. A sokféle embert, az esendő embert. És melléjük állíthatja a bölcsen megformáló személyes embert. Azt, aki úgy éli meg személyes életét, hogy közben megvan a maga véleménye mindenkiről. Persze leginkább önmagáról. De ezt az önmagát mint egy ántivilágot nem kiemeli, de beleviszonyítja egyfajta *töltésszimmetriába*, a szétszállott szimmetrikus világban a figyelő tudatnak a helyét így jelölve ki:

*Voltam hívó, hitetlen, konok,
de mégis mindig a mindenség ikerrésze voltam,
kiegyenlítették
az anticsillagok.*

Hogyan helyezkedik el ebben a „töltésszimétriában” az én, a saját sorsát hordozó egyes ember? Monoszló Dezső legfontosabb regényében, a *Menekülés Szodomából** címűben imígyen láttatja egy kihallgatás történetébe szőve; egyszerre megszervezi ezt a viszonyultságot és egyben szituálja is; történetet mond el, melyet belehelyez a történelembe:

„Egy ideig hallgattunk. Amrafel kitartóan mosolygott, védekezni kellett a mosolygása ellen.

– Most jut eszembe, egyszer személyről is álmodtam – törtem meg a csendet. Láttam, hogy Amrafel arca felvillanyozódik. – Volt egy szörnyem, úgy mint másnak kutyája, cicája van. Mindenhová követett, kopolyús, halszerű, puha állat volt. Szörnyen undorodtam tőle. A meneküléskor mégis magammal vittem, s akkor a kalauz egy dróthálós ketrecbe zárta. Azt mondta, ha így utazik, nem kell jegyet váltani neki. A szörnyem nem kapott levegőt a ketrecben és fuldokolni kezdett. Annyira sajnáltam, hogy én is vele fuldokoltam.

– És?

– Reggelre megfulladtam.

– Nem fulladt meg – tiltakozott szigorúan Amrafel.

– De megfulladtam, csak azután felébredtem.

– Így érthető – helyeselt Amrafel – teljesen érthető, mindenki ilyesmiről álmodik, aki vallomást akar tenni.”

Ezáltal testesül meg a kezdetektől vállalt poétika. Az egyes ember helye a maga történetével a történelemben. „A *bekövetkezettnek* nincs története” – írja. Illetőleg a *bekövetkezett* olyan múlt, amit minden résztvevő másképpen lát és másképpen ítél meg. A múltnak más *története* van mindenki számára.

„Próbáltam részletesen elismételni közös hajótörésünk történetét.

– Azt hiszed közös volt? – kérdezte – Én mindezt másképp éltem át. Semmit se tudtam Tiruszról, amit mondasz csak megzavar és elkergeti az emlékeimet. Bennem egy szőrös gödölye nyújtózkodott, valaki kést rántott és elvágta a nyakát. Ennyi az egész. Most ezt szeretném felidézni.”

És mit tehet az egyik ember a másikért? Ebben a században, a Semmiért Egészen világában minden beszélgetés mögött ösképként a kihallgatás szertartása a szervező erő, a kihallgatás pedig a megsegítés álarcájában tájolja el az embert.

„– Ha hinnék, talán félrevezethetném, hiszen a hit a reménylett dolgokra és nem a valóságra vonatkozik. De az én reménységem mindössze egy dologra összpontosul, arra, hogy ha már sikerült elmenekülnünk Szodomából, ne forduljon hátra Lea.

– És azt hiszi, meg tudja ebben akadályozni?

– Aligha.

* *Menekülés Szodomából*. Készült Dario Detti nyomdájában, Róma, 1975.

– Most is hazudik – bosszankodott Amrafel – maga tele van ködös bizakodással, de ennek semmi köze sincs a hithez, a piac erősebb a maga zavaros legendáinál, persze ezt ismételtelen mondom, mi a Piacfelügyelőt derék embernek tartjuk, az eseményekért nem ő a felelős. Ja, kérem, – csapta össze a kezét – ilyen az élet.”

Erre épül a regény, de erre épül Monoszlóy egész lírájának poétikája is:

„Az emberek szimultán gondolkoznak.
Az emberek szimultán élnek.
A városok szimultán élnek.
Egyszerre történik minden.
Az egyén tudata más. Egyetlen embernek természetesen csak
a saját egyetlen története a fontos.”

*

Mindezek után egy Istent kísértő játékba kezdett Monoszlóy, egy korábbi kisregény ötletét folytatva: valaha *A gödölye dicsérete** című regényben született meg Gábor alakja. De a mostani szöveg alapvetően változott. Történelmet akar teremteni, összefoglalva a huszadik század tapasztalatait. A *bekövetkezettnek* megkeresni a történetét. Az eddigi történetei és versei mindig egy folyamatból metszenek ki egyetlen legendás pillanatot. És mindig megmarad a továbbfolytatható folyamat. Vagy valami szembesülésre alkalmat ad egy halál ténye (*A milliomos halála*). Itt a kettőt egyberoppantja az író. Megmarad a folyamat, mert a főszereplő képzelel el a saját halálát követő eseményeket, de megjelenik egy megváltoztathatatlan tény is, hiszen a regény arról szól, hogy a főhős már váratlanul halott. *a halálom utáni napon*** című regény története egy bekövetkezett tény (Koncz Gábor hirtelen halála) gondoltatja el azzal (Koncz Gáborral), akivel bekövetkezett az adott tény. A cím első személyű birtokos jele hangsúlyosan utal erre a poétikai helyzetre. Előbb a nők reagálását játszatja le, utóbb a barátok beszélgetésében éri tetten az előző napot. Monoszlóy ezáltal ki akar erőszakolni egy *együttet*. Azt, amit eddigi műveiben se a vallatás helyzeteiben, se legenda távlatosságában, se a szerelem összekötöttségében eddig nem tudott ebben a költői-írói világban összemérni: viszonyítani és egymásra montírozni. Mi lehet így ez a könyv? Egy íróember kaján kíváncsiságát vajon fel tudja-e izzítani olyan kísérlettel, amely vitába szállhatna a huszadik századi tapasztalatból felépített poétikával? Meg tudja-e szüntetni saját világát egy író az összegezés pillanatában? Vagy marad személyes bosszúnak ez a gesztus, amellyel az őt legjobban kiszolgáló embertársait-barátaikat leckézteti meg csupán. Azaz: alkotássá izzik-e a könyv, vagy csak játék, – mégha szerzője véresen komolyan gondolja is.

A jól megírt regény kielégítheti egy ember ironikus igényét, személyes bosszúját. Beszámol mindarról, ahogyan ő maga látja társait: szerelmeit és barátait. Tehát legfelső fokon újratemti önmaga legendáját. De azt nem hiszem el, hogy ezek a nők csak így vélekedhetnek róla. Lehet, hogy így is. Ezt elhiszem. Gonosz bosszú, vagy bosszantó zsörtölődés láttathatja ezt is. Talán a barátok beszélgetése közelebb viszi a poétikai igényhez, de csakis azzal, ahogy elfelejtkeznek pillanatok alatt a friss halotról. De

* *A gödölye dicsérete*. Kisregény. Életünk Könyvek, Szombathely, 1994.

** *a halálom utáni napon*. Regény. Magyar Napló, Budapest, 2001.

mindezzel nem tesz mást az író, mint a benne élő emlékek segítségével megszólaltatni véli környezetét. Amit már korábban is hallott belőlük, azt szerkeszti szöveggé ebben az első három részben. De arról, ahogy *azoknak* a legendáiban a „megtörtént halott” miként él, *arról* hírt nem adhat.

Marad tehát a huszadik századi poétikai modell, amelyről azt mondhattam, hogy egyik reprezentatív megvalósulását éppen Monoszlóy művészetében ünneplhetem. Megnyugtathatom: nem sikerült lerombolnia, megsemmisítenie egy életmű eredményeit. Az önpusztítás ezúttal elmaradt. Ellenben maradt a visszaigazolás: a modell érvényes, sikeresen mutatkozik be: ilyennek látja *egy ember* önmagát az önmaga elé állított tükörben. És ilyennek látja mindazokat, akik vele töltötték életüket. Vegye tudomásul az író, hogy az *én* által se a szerelme, se a barátja meg nem ismerhető, és az *én* se ismerhető meg *általuk*. Amióta a tizenkilencedik századi *mindentudó író* detronizált, azóta ezt a teljesítményt semmilyen trükkel kicsikarni nem lehet.

De lehet elővarázsolni azt a bölcsességet, amely a *Menekülés Szodomából* nagy teljesítményében történetekké transzcendáltatott: ha az *én* beszél, a saját legendáit ismétli, az *én története* építi fel az *én* képzetét, mindenki más, az összes többi egy szimultán történet részese. Legfeljebb majd egy másik történetben, *egy másik én* is elmeséli önmaga számára ugyanazoknak a történeteknek az eseményességét. És így tovább. De ezek a történetek nem lehetnek sohasem ugyanazok. De hát erre éppen Monoszlóy Dezső poétikája tanított meg!

a halálom utáni napon a maga epigrammatikusságában marad egy élet összefoglalása. Pontosabban: egy élet legendájának felvázolása. Így látta ez a bizonyos Gábor a maga viszonyát szerelmei és barátai között. És így látja Monoszlóy Dezső ezt a bizonyos Gábort a maga saját történeteiben.

Kérdés: a könyv olvasói mennyiben vehetik magukra ezt az életet. Mennyiben tartják a maguk huszadik századi meghatározottságukhoz hasonlatosnak ezt a legendát. A megírt történetet. És ez már nem ennek a bizonyos Gábornak a kérdése, hanem egy irodalmi mű értékének mérlegelésére tartozhat. A magam részéről úgy érzem, a *Menekülés Szodomából* Lótjának huszadik századi újabb reinkarnációja ez a történet, csak hogy a sztori közben megváltozik: nem Lea tűnik el ismételt, hanem Gábor-Lót tekint vissza kajánul, és rajzol ki egy újabb variációt egy huszadik századi sorsképletre.

De akkor mi lehet az Istent kísértő mozdulat ebben a könyvben? A IV. rész. Amelyik már nem egy valamilyen emberi sorsnak az ironikus emlékirata, hanem egy életmű ars poeticájának a megmérettetése. Nagyívű montázs Monoszlóy-szövegekből. Prózából, versből, életrajzból. Amire már *A gödölye dicsérete* című könyvével készült. Ez már a huszonegyedik században tett első lépések egyike. Egymástól függetlenül, egymásra kacsintva teszi ugyanezt egy prózáíró és egy költő. Esterházy a *Harmonia caelestis*ben (Monoszlóy-szöveget is bele montírozva, szerintem, a kivégzésről szóló leírást) és Monoszlóy ebben a IV. részben.

Mindkét könyvben tudatosodik: az elmúlt korok magatartás képletei a mai ember tudatában jelenvalóak. Illetőleg újra lehetősége nyílt annak, hogy az összes átgondolva alakítsa ki az ember most és itt a maga aktuális legendás helyzetét. Senki nem befolyásolja, senki nem kötelezi semmire. Az ember van. Még tudnia sem kellene a múltat. Ezek a magatartások *vannak*. Ha akarom, tudom, ismerem, ha nem, hát nem. Persze én leszek szegényebb a tudatlanságomban. Tehát van sokféle magatartás. Nagy a kínálat. És megvan az ember – viszonylagos – szabadsága, hogy mit válasszon. A huszonegyedik század még nem csupázta le a lehetőségeket. Nem határolta be az embereket.

Hagyja, hogy kerítsék be kertjeiket. Ki-ki a magáét. És ezzel a másikat is. A huszadik – az egyik legvéresebb – század azzal búcsúzott, hogy itt hagyta emlékül a maga emberlegendáit. Az általa elképzelt Édent: „Géza bácsi kertjében minden élt.” A huszonegyedik század kezdetén ezt a kertet fel lehet mutatni. Ez a legfontosabb poétikai teljesítmény talán. „Úgy látszik, az ember csak azt tudja, amit csinál, a többit csak hallomásból ismeri.” Mit is csináljunk? Talán „műveljük kertjeinket”. Mindenki külön-külön. Majd csak megépül az új század emberében az újabb *töltésszimmetria*?

Monoszló Dezső módszert teremtett. És most elvezet kertjeinkhez. Ha eddig kézen fogott, most elengedi olvasója kezét, aki ha ennél többet vár, csak kevesebbet kaphat. Ahogy ő belépett a századközép poétikai kínálatába, most ő mutatja fel a maga kínálatát. A huszonegyedik század emberének lesz miből válogatnia. A legtöbb, mi adható.

